

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Одеського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук,
полковник поліції

В'ячеслав ДАВИДЕНКО

« 30 » _____ 09 2025 р.

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
докторської дисертації Віталія Валерійовича СОКУРЕНКА на тему
«Воєнно-агресивна злочинність: феномен, детермінація, протидія»
поданої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук
за науковою спеціальністю 12.00.08 — кримінальне право та
кримінологія; кримінально-виконавче право.**

СОКУРЕНКО Віталій Валерійович виконав дисертаційну роботу в Одеському державному університеті внутрішніх справ самостійно. Тема дисертації затверджена Вченою радою Одеського державного університету внутрішніх справ 27 березня 2023 року (протокол № 8).

Рецензенти, призначені Вченою радою Одеського державного університету внутрішніх справ 26 серпня 2025 року (протокол №11), - доктор юридичних наук, професор Вадим ПІДГОРОДИНСЬКИЙ, доктор юридичних наук, професор Валентина МЕРКУЛОВА, доктор юридичних наук, професор Ганна СОБКО - констатують, що 29 вересня 2025 року № 23 кафедрою кримінально-правових дисциплін Інституту права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ було проведено фаховий семінар для апробації докторської дисертації Віталія Валерійовича СОКУРЕНКА «Воєнно-агресивна злочинність: феномен, детермінація, протидія», поданої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. У семінарі брали участь зазначені рецензенти (протокол засідання кафедри у формі фахового семінару від 29 вересня 2025 року № 23). Результати семінару взято до уваги під час підготовки висновку.

Провівши попередню експертизу докторської дисертації Віталія Валерійовича СОКУРЕНКА «Воєнно-агресивна злочинність: феномен, детермінація, протидія» та наукових публікацій, у яких висвітлено основні наукові положення докторської дисертації, а також за результатами фахового семінару рецензенти встановили:

1. Подана для попередньої експертизи докторська дисертація є кваліфікаційною науковою працею, виконаною здобувачем самостійно.

Робота містить науково обґрунтовані, достовірні висновки і результати, отримані автором особисто.

2. Докторська дисертація містить наукові положення, які характеризуються новизною, мають теоретичну і практичну цінність та свідчать про вагомий особистий внесок здобувача у науку щодо вирішення теоретичних і практичних проблем протидії воєнно-агресивної злочинності.

Робота виконана у галузі права і відповідає паспорту наукової спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає принципам академічної доброчесності.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є комплексним дослідженням, у якому сформовано цілісну систему наукового знання про феномен, детермінацію та протидію воєнно-агресивній злочинності. На підставі аналізу емпіричних даних, досягнень теорії та правозастосовної практики, досвіду інших країн висловлено та аргументовано низку нових концептуальних положень, висновків і пропозицій щодо розв'язання проблем протидії воєнно-агресивної злочинності на стратегічних засадах, в тому числі через удосконалення кримінального законодавства, практики його застосування, а також практики кримінологічної запобіжної діяльності, як у міжнародному, так і національному вимірах, зокрема:

вперше:

- сформовано кримінологічне розуміння воєнно-агресивної злочинності як специфічної форми агресивно-насильницької злочинності, представленої комплексом злочинів агресії, воєнних насильницьких злочинів, геноциду, злочинів проти людяності та кримінальних правопорушень на ґрунті ненависті, що детермінуються, проявляються у зв'язку зі збройним конфліктом (пов'язані з війною); вона має бінарну природу, що поєднує, предметно-діяльнісні прояви мегалотимно-ресентиментарної екзистенції страху та агресивної несвободи, сполученої з комплексом вини перед вимогами сучасної західної культури (блок кримінальної акції), а також травматичну ненависть й ворожість до агресора (блок кримінальної реакції);

- розроблено кримінологічну типологію злочинців-агресорів, в межах якої за критерієм змісту та обсягу політичної й неформальної влади виділено та охарактеризовано п'ять основних їх типів: верховний лідер, елітарний злочинець, системний функціонер вищого рівня, виконавець тактичного рівня та союзник вищого рівня;

- виявлено, надано опис та пояснення культурно-психологічним детермінантам злочину агресії проти України: сучасний російський фашизм як комплексний політико-правовий і культурно-психологічний феномен; брак історичної рефлексії на рівні масових соціальних практик в російському суспільстві; збереження імперської комеморації, патерналізму, практик ресентименту; стан соціального неадеквату як відірваності мислення від дійсності та діяльності у поєднанні з практиками дегуманізації, підживлення колективної психологічної політравми; мілітаризація масової свідомості російського населення; інституціоналізація перевизначення зла (Х. Арендт) та атаки на західну цивілізацію;

– надано опис та пояснення зовнішньо-колоніальному та внутрішньому контуру факторів віктимізації України щодо злочину агресії, серед яких найбільш деструктивна роль відведена стратегічним недолікам в системі управління сектором безпеки та оборони: надмірний та неконтрольований розпродаж озброєння, необґрунтоване списання, розкрадання; антидержавницькі дії з мобілізаційним резервом; злочинність в оборонно-промисловому комплексі; активна діяльність російської агентурної мережі в структурах сектору безпеки та оборони; вплив олігархату на вказаний сектор;

– надано кримінологічну характеристику стану воєнно-насильницькій злочинності проти військовослужбовців та встановлено, що кількість загиблих військовослужбовців, яким спричинено смерть внаслідок воєнних злочинів (ч. 2 ст. 438 КК України) за даними офіційної статистичної звітності, станом на 01.01.2024 р. становить 6 140 осіб; значною є латентна частина, що складається із випадків позасудових страт українських захисників, спричинення смерті внаслідок жорстокого поводження з військовополоненими тощо, а також воєнно-насильницьких злочинів, які не спричинили смерті військовослужбовців (ч. 1 ст. 438 КК України); не менш як щодо 86 % військовополонених захисників України вчиняються воєнні насильницькі злочини, які не спричиняють смерті;

– розроблено доктринальну модель стратегії протидії воєнно-агресивній злочинності, у структурі якої виділено три основні компоненти (концептуальний, інституціональний та операційний) та визначено, що її засновками є ліберально-гуманістична парадигма, установка на свободу й цінність людини, підвищення інституціональної спроможності України у секторі безпеки та оборони у єдності міжнародного, регіонального і національного вимірів;

удосконалено:

– наукове розуміння кримінології війни, яку запропоновано розуміти як інтегративний напрям кримінологічних досліджень, що має на меті ґносеологічну специфікацію та прикладну інституціоналізацію відповідних інтелектуальних і безпосередніх кримінально-превентивних практик під запити зниження частоти відтворення збройних конфліктів (війн), інтенсивності злочинних порушень фундаментальних прав людини, що відбуваються у їх контексті, в тому числі й у період повоєнного транзиту;

– доктринальне положення про спеціального суб'єкта злочину, передбаченого ст. 437 КК України, яким є вище військово-політичне керівництво країни-агресора, представники збройних сил та інших підрозділів, які беруть участь у веденні агресивної війни на рівні старшого та вищого офіцерського складу, суб'єкти рівня тактичного управління військами і вище;

– кримінологічну характеристику злочинів агресії проти України, в результаті чого встановлено збереження високого рівня, несприятливої динаміки і структури відповідних кримінальних практик, їх кумулятивного ефекту щодо системного та масштабного порушення прав людини,

криміногенно самодетермінуючої властивості у вимірі воєнних злочинів, а також геноциду і злочинів проти людяності;

- бачення шляхів удосконалення кримінально-правової протидії злочинам агресії через подальшу гармонізацію КК України з положеннями Римського статуту МКС, деталізацію й термінологічну синхронізацію ознак складу злочину, передбаченого ст. 437 КК України, забезпечення їх релевантності елементам злочину агресії, зафіксованих у ст. 8 bis Римського статуту МКС, а також через створення міжнародного трибуналу *ad hoc* щодо злочину агресії;

- характеристики політичних факторів злочину агресії проти України, що значною мірою співпадають з феноменом і чинниками фашизацією російського політичного режиму, а саме: узурпація влади в росії; несформованість інститутів громадянського суспільства; відсутність реального виборчого права, реальної політичної опозиції та фактична монопартійність; відсутність вільних, незалежних медіа, засобів масової комунікації; політична цензура; політичні репресії; неефективність заходів політики замирення агресора з боку суб'єктів міжнародного публічного права;

- класифікацію воєнно-насильницьких злочинів в контексті збройного конфлікту в Україні в залежності від категорії потерпілих, в результаті чого виділено та охарактеризовано дві групи відповідних кримінальних правопорушень: 1) воєнно-насильницькі злочини проти цивільного населення (ст. 433, ч. 1 і 2 ст. 438 КК України – воєнні злочини в частині тілесних ушкоджень, незаконного позбавлення волі, зґвалтувань та сексуального насильства, поневолення та катування, насильницького переміщення цивільного населення, умисного вбивства цивільного населення; ст. 442 КК України); 2) воєнно-насильницькі злочини проти військовослужбовців (ст. 434 КК України; ч. ч. 1 і 2 ст. 438 КК України – воєнні злочини в частині жорстокого поводження з військовополоненими, у тому числі й у випадках застосування заборонених засобів, методів ведення війни, внаслідок яких військовослужбовець визнаний потерпілим, в тому числі випадки, пов'язані з умисним вбивством);

- інформаційну модель стану воєнно-насильницької злочинності проти цивільного населення, в якій визначено рівень, з'ясовано структуру, для якої характерним є переважання жорстокого поводження у виді погроз умисним вбивством, заподіяння тілесних ушкоджень, катування та незаконне позбавлення волі (74 %); кожен п'ятий (20,4 %) такий злочин – поєднаний з умисним вбивством (ч. 2 ст. 438 КК України); частка сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом, складає близько 5,6 %;

- доктринальне положення про особливий контекстуальний елемент юридичного складу геноциду, вчинюваного проти української політичної нації як захищеної групи осіб, що виявляється в історичній тягlosti систематичних, у виді політики російської держави, намагань знищити українську націю у більш ніж сторічній ретроспективі, включаючи попередній геноцид – Голодомор 1932–1933 років;

– наукове розуміння дворівневого механізму вчинення геноциду проти української політичної нації в контексті збройної агресії росії, який на поверхневому зрізі охоплює масові вбивства українців, умисні напади на укриття, шляхи евакуації та гуманітарні коридори, невибіркове бомбардування житлових районів, а на глибшому – атаку на базові засновки української політичної нації – урбіцид та ідентоцид – знищення просторових осередків відтворення нації, її культури, історичної пам'яті і засобів її міжпоколінної ретрансляції (музеї, архіви, заклади освіти тощо);

– наукове пояснення факторів воєнно-насильницької злочинності серед російських комбатантів і дотичних до них суб'єктів, у структурі яких виділено такі: міфологізовано-фальсифікований світогляд російських військовослужбовців та інших суб'єктів воєнних злочинів з російського боку; невротична соціальна установка на боротьбу, що підживлює запит на війну; патерналізм й запит на підкорення; криміногенний ескапізм та ресентимент; феномени «перевизначення зла» й «віддзеркалення»; фальсифікація, дегуманізація образу українського військовослужбовця; активне використання мови ворожнечі; травма війни тощо;

– розуміння факторів геноциду українського народу (української політичної нації), в числі яких описано та пояснено такі: історично зумовлена експансіоністська, шовіністична політика російської держави; геополітично-стратегічна та культурна неповнота російського імперського конструкту за відсутності домінування над українським народом; колективно-безсвідомі, ресентиментарні спонуки до атаки на європейську культуру; психопатичність президента російської федерації;

– концептуальне бачення міжнародного виміру протидії воєнно-агресивній злочинності в контексті збройного конфлікту в Україні, у якому виділено чотири базові напрями кримінально-превентивної діяльності: 1) дипломатична превенція; 2) притягнення росії до міжнародно-правової відповідальності; 3) реалізація репресивно-превентивних заходів в системі міжнародної кримінальної юстиції; 4) активізація та об'єктивізація діяльності міжнародних інституцій, спрямованої на припинення триваючих воєнно-насильницьких злочинів;

дістало подальшого розвитку:

– наукове розуміння війни як складного соціокультурного феномену, що акумулює у собі не тільки військові, бойові фактори соціодинаміки, а й низку дискурсивних, символічних, ментальних, ціннісних та мотиваційних змін, що відбуваються у системах соціальної діяльності, масової свідомості й безсвідомого, в результаті чого виділено та охарактеризовано сім базових соціальних ефектів дії цього феномену: 1) різка й фактурна диференціація суспільства, пов'язана з різними груповими реакціями на початок повномасштабної війни; 2) консолідація української політичної нації, заснована на спільній травмі, установці на боротьбу, ресентименті; 3) загострення стану соціального неадеквату; 4) формування соціально-часових фронтів; 5) поява нових мовних форм та зміна акустичного простору

життєдіяльності; 6) нова комеморативна культура увіковічення жертв війни й туги за загиблими; 7) трансформація цінностей під впливом війни;

– положення про стан наукової розробленості проблем відтворення воєнно-агресивної злочинності, в результаті чого обґрунтовано потребу у науковому визначенні змісту, причини, особистісного виміру, особливості детермінації злочину агресії, воєнних насильницьких злочинів, геноциду в контексті сучасної російсько-української війни, а також у розробці рекомендацій щодо підвищення ефективності протидії цим кримінальним практикам;

– визначення основного безпосереднього об'єкту злочину, передбаченого ст. 437 КК України, як міжнародно формалізованих на конвенційному рівні суспільних відносин з охорони суверенітету, територіальної цілісності держави, що унеможливають розв'язання спірних питань і розбіжностей між державами через силу або погрозу застосування сили;

– доктринальне положення про спеціального суб'єкта воєнного злочину, на підставі якого сформовано рекомендації щодо кваліфікації воєнних насильницьких злочинів з урахуванням ознак суб'єкта та контекстуального елементу – як розмежувальних із ординарними кримінальними правопорушеннями;

– система аргументів на користь того, що вчинювані росією в контексті збройної агресії проти України дії мають ознаки геноциду української політичної нації, що підтверджується агресивними наративами війни з претензійністю росії на панування над територіями України, про відсутність історичного підґрунтя для існування української політичної нації, представлення українців як екзистенційної загрози для росії і т. п.;

– положення про ситуативні фактори воєнно-насильницьких злочинів проти цивільного населення, що локалізують криміногенну детермінацію у форматі впливу таких типів ситуацій на особистість: 1) ситуація перекладання відповідальності на лідера, командира за вчинювані дії; 2) ситуація втягнення у злочинну діяльність за механізмами конформності, поєднаних з комплексом легітимізуючих заходів дегуманізації та деперсоналізації жертв; 3) група віктимогенних ситуацій;

– наукове бачення природи, особливостей прояву та видозмін насильницької злочинності на ґрунті ненависті, пов'язаної з війною, під якою запропоновано розуміти комплекс кримінальних правопорушень, що вчиняються із застосуванням фізичного чи психічного насильства, умотивованих детермінованим війною упередженням щодо соціальних груп або конкретних осіб як представників таких груп;

– знання про особливості детермінації насильницької злочинності на ґрунті ненависті, пов'язаної з війною, в структурі механізму якого виділено та охарактеризовано політичні, соціально-економічні, правові, культурно-психологічні фактори, наголошено на ключовій ролі соціально-психологічної політравми війни;

– концептуальне бачення національного виміру протидії воєнно-агресивній злочинності в контексті збройного конфлікту в Україні, у структурі

якого виділено 5 предметно-специфікованих сегментів механізму антикримінальної діяльності: 1) протидія веденню агресивної війни та запобігання повторному розв'язуванню її у майбутньому; 2) протидія воєнно-насильницькій злочинності проти цивільного населення; 3) протидія воєнно-насильницькій злочинності проти військовослужбовців; 4) протидія відтворенню геноцидальних практик; 5) протидія насильницькій злочинності на ґрунті ненависті, пов'язаної з війною.

3. Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, запропонованих автором у дисертації, характеризуються: системним підходом до розгляду проблематики протидії воєнно-агресивній злочинності, що забезпечено вдало розробленою структурою роботи, яка корелюється з поставленими на вирішення завданнями. Зокрема, дисертація складається з анотації, вступу, 5 розділів, що об'єднують 17 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (637 найменувань на 77 сторінках) і 5 додатків на 22 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 631 сторінку. Із них основний текст займає 510 сторінок.

З метою досягнення об'єктивного наукового результату та формування відповідних положень та висновків, що характеризують наукову новизну роботи, використано трирівневу методологію. Філософський рівень представлено концепціями діалектичного детермінізму, феноменології, соціального конструктивізму. Так, закони діалектичного протиріччя, всезагального універсального зв'язку, принципи системності, історизму та рівноваги були використані для формування загальної композиції дослідження, визначення його ґносеологічних передумов (підрозділи 1.3, 1.4), виявлення, опису та пояснення детермінант злочину агресії, воєнних злочинів, геноциду, насильницької злочинності на ґрунті ненависті, пов'язаної з війною (підрозділи 2.3, 3.5, 4.2), розробці стратегічних і тактичних засад протидії їх відтворенню (підрозділи 5.1–5.3). Пізнавальний інструментарій феноменології та соціального конструктивізму використані для характеристики війни як соціокультурного феномену (підрозділ 1.1), а також створення інформаційних моделей стану досліджуваного виду злочинності (підрозділи 2.1, 2.2, 3.2–3.4, 4.1). Загальнонауковий рівень презентовано методами гіпотези, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, порівняння, моделювання. Вони були використані на стадії концептуалізації дослідження, висунення наукових припущень, структурування дослідження, а також для формування дефініцій (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 3.1, 4.1), опрацювання масивів даних, що містять емпіричну кримінологічну інформацію, їх узагальнення (підрозділи 2.2, 2.3, 3.2–3.5, 4.1, 5.2–5.3), виявлення історично обумовлених особливостей детермінації воєнно-агресивної злочинності (підрозділи 2.3, 3.5, 4.2), створення інформаційної моделі її стану (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1–3.4, 4.1) тощо. На спеціально-науковому рівні були використані методи: статистичного спостереження – при опрацюванні відомостей офіційної статистичної звітності про зареєстровані кримінальні правопорушення (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1–3.4, 4.1); експертні оцінки – для виявлення окремих факторів детермінації воєнно-агресивних злочинів (підрозділи 3.5, 4.2); невключне соціологічне

спостереження – для опису та пояснення феномену злочину агресії (підрозділи 2.1, 2.2); контент-аналіз документальних джерел інформації – вироків, повідомлень у медіа, соціальних-мережах, аналітичних звітів тощо – при дослідженні осіб злочинців, показників стану, детермінації злочинності, формуванні механізмів протидії її відтворенню (підрозділи 2.1–2.3, 3.1–3.5, 4.1–4.2, 5.1–5.3); герменевтичний метод – при тлумаченні норм національного та міжнародного кримінального права (підрозділи 2.1, 3.1, 3.4, 5.2, 5.3); порівняльно-правовий аналіз – для встановлення відповідності між положеннями національного та міжнародного кримінального права (підрозділи 2.1, 3.1, 3.4).

4. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації полягає в тому, що висновки та пропозиції, які містяться в дисертації, упроваджені та використовуються в: *у науково-дослідній сфері* – для подальшої розробки проблем протидії злочину агресії, воєнним насильницьким злочинам, геноциду, а також насильницьким кримінальним правопорушенням на ґрунті ненависті, пов'язаної з війною (акти впровадження результатів дисертаційного дослідження в наукову діяльність Харківського національного університету внутрішніх справ від 24.12.2024 року та Одеського державного університету внутрішніх справ від 17.01.2025 року); *у правотворчості* – для надання пропозицій щодо змін і доповнень до Кримінального кодексу України в частині його гармонізації з положеннями Римського статуту Міжнародного кримінального суду, удосконалення кримінально-правових засобів охорони життя комбатантів, а також цивільного населення від воєнних насильницьких злочинів, геноциду, злочинів проти людяності; *у правозастосовній діяльності* – для надання рекомендацій щодо удосконалення правових, організаційно-управлінських, технічних, тактико-кримінологічних, віктимологічних напрямів і заходів протидії воєнно-насильницькій злочинності, зокрема злочинів, вчинюваних військовослужбовцями Збройних Сил України та проти них, а також для удосконалення підходів щодо кваліфікації випадків так званого конвенційного спричинення смерті комбатантам на боці України, кваліфікації воєнних злочинів, геноциду та злочинів проти людяності у їх розмежуванні один з одним і з ординарними кримінальними правопорушеннями; *в освітньому процесі* – при викладанні дисциплін «Кримінальне право», «Кримінологія», похідних від них навчальних дисциплін у закладах вищої освіти, а також при написанні монографій, підручників, посібників (акти впровадження в освітній процес Харківського національного університету внутрішніх справ від 24.12.2024 року та Одеського державного університету внутрішніх справ від 06.01.2025 року).

5. Апробація та повнота опублікування результатів дослідження: наукові результати докторської дисертації висвітлено у 43 наукових працях, у тому числі: 1 одноосібна монографія, 6 статей у періодичних наукових виданнях, що індексуються у наукометричних базах Scopus та Web of Science, 22 статтях, опублікованих у наукових виданнях України, визнаних фаховими з юридичних наук (категорії «Б»), 14 тез доповідей на науково-практичних конференціях, круглих столах, наукових читаннях.

Вказане підтверджує повноту попереднього оприлюднення основних результатів дисертації публікаціях та дотримання вимог п. 8 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року №1197.

У наукових працях, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистого дослідження дисертанта, що зазначено у переліку наукових праць. Матеріали та висновки кандидатської дисертації в докторському дослідженні не використовувалися

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Монографія

Сокурєнко В. Кримінологічні засади протидії воєнно-агресивній злочинності в контексті збройного конфлікту в Україні : монографія. Харків : Право, 2024. 576 с.

Статті у наукових фахових виданнях України (категорія «Б»)

1. Сокурєнко В. В. Презумпція правоти поліцейських: історія, сучасність і можливість впровадження в законодавство України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2021. № 3 (94). С. 162-169. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2021.3.14>.

2. Сокурєнко В. В. Військова кримінологія та необхідність її розроблення в умовах нинішнього дня. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 7. С. 343–347. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-7/82>.

3. Сокурєнко В. В. Безпека здоров'я та її кримінологічна зацікавленість в умовах воєнних подій нинішнього дня. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. 456–460. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/104>.

4. Сокурєнко В. В. «Катинський розстріл» як об'єкт дослідження воєнної кримінології. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 3 С. 207–214. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.3.33>.

5. Сокурєнко В. В. Кримінологія війни крізь призму корупційної складової: важливі аспекти стратегій і тактик протидії злочинності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 598–602. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-11/145>.

6. Ковальов І. В., Сокурєнко В. В., Гладкова Є. О., Шатрава С. О., Кріцак І. В. Тактики і стратегії протидії злочинності як перспективний напрям наукових досліджень О. М. Бандурки та О. М. Литвинова: духовно-ціннісні аспекти проблеми. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 442–446. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-12/104>.

7. Сокурєнко В. В. Злочини радянського тоталітарного режиму проти Українського національно-визвольного руху в 1944 році у світлі воєнної кримінології. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. Т. 3. С. 250–258. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.3.42>.

8. Сокурєнко В. В. Стратегічні засади протидії злочинності в концепції кримінології війни: ціннісно-світоглядний компонент. *Juris Europensis*

Scientia. 2023. Вип. 1. С. 136–142. DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v1.2023.26>.

9. Сокурєнко В. В. Концепт оборонної свідомості у структурі кримінології війни. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2023. № 1 (5). С. 166–175. DOI: <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2022-1-5-31>.

10. Сокурєнко В. В. Особливості детермінації злочину агресії проти України. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2023. № 1 (28). С. 259–272. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2023.1.23>.

11. Сокурєнко В. В. Кримінологія війни: зміст та концептуальні засади формування. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2023. № 2 (29). С. 11–30. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2023.2.01>.

12. Сокурєнко В. В. Воєнно-агресивна злочинність у фокусі кримінологіко-екзистенціального аналізу : ситуація російсько-української війни. *Вісник ЛННІ імені Е. О. Дідорєнка*. 2023. Вип. 4 (104). С. 86–97. DOI: <https://doi.org/10.33766/2786-9156.104.86-97>.

13. Сокурєнко В. В. Особистість злочинця-агрєсора (ст. 437 КК України): кримінологічна типологія та аналіз ознак. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2023. № 3 (30). С. 106–126. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2023.3.09>.

14. Сокурєнко В. В. Насильницька злочинність на ґрунті ненависті, пов'язаної з війною: поняття, ознаки, тенденції відтворєння. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2023. № 4 (103). С. 174–183. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2023.4.16>.

15. Грєченко В. А., Сокурєнко В. В. Особливості стану та протидії воєнно-контекстуальної злочинності в УРСР у роки другої світової війни (1941–1942 рр.): історико-кримінологічний аспект. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 4. С. 115–121. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.4.21>.

16. Сокурєнко В. В. Кримінальна відповідальність за вчинєння воєнно-насильницьких злочинів : аналіз складів протиправних посягань. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2024. № 2 (105). С. 115–124. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2024.2.11>.

17. Сокурєнко В. В. Характеристика віктимогєнних факторів злочину агресії проти України. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 1 (31). С. 15–31. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.1.01>.

18. Сокурєнко В. В. Кримінологічний аналіз стану воєнно-насильницької злочинності проти цивільного населєння в контексті збройного конфлікту в Україні. *Вісник ЛННІ імені Е. О. Дідорєнка*. 2024. Вип. 2 (106). Ч. 2. С. 154–167. DOI: <https://doi.org/10.33766/2786-9156.106.2.154-167>.

19. Сокурєнко В. В. Сексуальне насильство, пов'язанє з конфліктом: кримінологічний аналіз стану в контексті російсько-української війни. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 2 (32). С. 242–252. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.2.15>.

20. Кріцак І. В., Передерій О. С., Сокурєнко В. В. Кримінологічні засади протидії кримінальній активності неповнолітніх у кіберпросторі в контексті проблеми втягнення неповнолітніх у підливну діяльність проти України. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 3 (33). С. 900–913. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.3.86>.

21. Сокурєнко В. В., Передерій О. С., Абламська В. В. Втягнення неповнолітніх у кримінально протиправну діяльність в кіберпросторі: феномен та засади протидії. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2025. № 1 (34). С. 635–653. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2025.1.50>.

22. Сокурєнко В. В. Міжнародний вимір протидії воєнно-агресивній злочинності в контексті російсько-української війни: від дипломатії до захисту кіберпростору. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2025. № 2 (35). Ч. 1. С. 117–132. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2025.2.9>.

*Публікації у виданнях, які включено до наукометричних баз
Scopus i Web of Science*

23. Sokurenko V. Criminology and ontological trends of the Russian-Ukrainian war in the context of world globalization processes: human rights protection and law enforcement concepts. *Novum Jus*. 2023. Vol. 17 №. 1. P. 189–204. DOI: <https://doi.org/10.14718/NovumJus.2023.17.1.8> (Scopus Q 1).

24. Sokurenko V., Krykun V., Zhuravlova Z., Brusakova O., Kritsak I., Savchuk T. Criminology of war in the current realities and the need for its development in Ukraine. *DIXI*. 2023. Vol. 25. №. 1. P. 1–12. DOI: <https://doi.org/10.16925/2357-5891.2023.01.11> (WoS).

25. Minchenko S. I., Korotiuk O. V., Sokurenko V., Kritsak I., Savchuk T. War and peace in the conditions of the present day: global, spiritual-value, scientometric, criminology aspects. *Lex Humana*. 2023. №. 3. Vol. 15. e2564. P. 88–100. URL: <https://seer.ucp.br/seer/index.php/LexHumana/article/view/2564> (WoS).

26. Shvets D., Kobko Y., Sokurenko V. Legal and economic issues of national security management in Ukraine: objective values and national interests in the context of war. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2023. Vol. 9. №. 2. P. 222–229. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2023-9-2-222-229> (WoS).

27. Sokurenko V., Hanenko I., Orlov Yu., Korotiuk M., Kritsak I. War as a socio-cultural phenomenon: a criminological perspective and conceptualization with empirical study in Ukraine. *Syariah: Jurnal Hukum dan Pemikiran*. 2024. Vol. 24 No. 1. P. 18–34. DOI: <https://doi.org/10.18592/sjhp.v24i1.12547> (Scopus Q 4).

28. Sokurenko V., Savchuk R., Hanenko I., Cherniienko A. Military-aggressive crime as a subject of war criminology. *Archives Des Sciences*. 2024. Vol. 74, Iss. 2. Pp. 133–139. DOI: <https://doi.org/10.62227/as/74219> (Scopus Q 4).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Сокурєнко В. В. Ефекти сингулярності українського суспільства (кримінологічне розуміння). *Злочинність і протидія їй в умовах сингулярності: тенденції та інновації* : зб. тез доп. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті члена Правління Кримінологічної асоціації України, професора Тетяни Андріївни Денисової (м. Харків, 16 квітня 2021 р.). ХНУВС ; Кримінологічна асоціація України. Харків, 2021. С. 451–454.

2. Сокурєнко В. В. Протидія корупції в умовах війни: стратегічний підхід. *Протидія корупції: правове регулювання і практичний досвід* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 28 жовтня 2022 р.). МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС, 2022. С. 185–189.

3. Сокурєнко В. В. Кримінологія війни як тренд розвитку кримінологічної науки за сучасних умов: окремі аспекти протидії колабораційній діяльності. *Захист та дотримання прав громадян органами Національної поліції України в умовах воєнного стану* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 7 грудня 2022 р.). МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця : ХНУВС, 2022. С. 66–68.

4. Сокурєнко В. В. Міграційно-глобалізаційні процеси в Україні та світі: соціо-кримінологічний вимір. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 9 грудня 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця, 2022. С. 78–80.

5. Сокурєнко В. В. Значення підробки документів в безпековій сфері під час воєнного стану. *Maritime security of the Baltic-Black Sea region: challenges and threats*: II International scientific conference (Odessa, Ukraine, 23 December 2022) / Odessa State University of Internal Affairs. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2022. Р. 187–190. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-266-1-47>

6. Березовєнко Л. С., Сокурєнко В. В. Окремі проблеми реінтеграції Криму в сфері освіти. *Крим – це Україна: стратегія деокупації та реінтеграції* : матер. Міжнар. наук.-практ. круглого столу (м. Одеса, 24 лютого 2023 року). Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. С. 21–24.

7. Сокурєнко В. В. Воєнно-агресивна злочинність як об'єкт кримінологічного аналізу. *Теоретико-прикладні проблеми кримінального процесу та криміналістики в умовах воєнного стану* : тези доп. Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Кам'янець-Подільський, 24 листопада 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ, Наук. парк «Наука та безпека», ф-т № 1. Кам'янець-Подільський : ХНУВС, 2023. С. 421–424.

8. Сокурєнко В. В. Роль засобів масової інформації у розпалюванні ворожнечі та пропаганді війни. *Законодавчі аспекти протидії особливо небезпечним злочинам в Україні* : матер. міжнар. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 14–15 березня 2024 р.). Київ : Алерта, 2024. С. 148–152.

9. Сокурєнко В. В. Війна у фокусі кримінологічного-аксіологічного аналізу. *Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі: міждисциплінарна панорама* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 19 квітня 2024 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ ; Кримінол. асоц. України. Вінниця : ХНУВС, 2024. С. 318–323.

10. Сокурєнко В. В. Злочини проти людяності як сегмент воєнно-насиленої злочинності в контексті російської агресії. *Правові реалії сьогодення* : матер. I Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 15 травня 2024 р.).

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. Харків, 2024. С. 208–214.

11. Сокурєнко В. В. Концептуальний елемент стратегії протидії воєнно-наси́льницькій злочинності в контексті перехідного правосуддя. *Захист прав людини в українській моделі перехідного правосуддя* : матер. наук.-практ. круглого столу (м. Харків, 14 червня 2024 р.) / НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України ; ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права». Харків, 2024. С. 45–49.

12. Сокурєнко В. В. Кримінологія війни : гносеологічні та прикладні підстави розробки. *Пенітенціарна система: історія, сучасність, майбутнє* : матер. наук. читань пам'яті генерал-полковника внутрішньої служби Штанька Івана Васильовича (м. Чернігів, 13 вересня 2024 р.) / голов. ред. В. Ф. Пузирний; Пенітенціарна академія України. Чернігів: ПАУ, 2024. С. 223–227.

13. Сокурєнко В. В. Деякі орієнтири у концепції соціально-психологічної роботи в оптиці кримінології війни. *Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів* : матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 31 жовтня 2024 р.). Державний науково-дослідний інститут МВС України. Київ : ДНДІ МВС України, 2024. С. 326–329.

14. Сокурєнко В. В. Пропаганда війни у фокусі кримінально-правового реагування. *Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі: міждисциплінарна панорама* : II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 16 квітня 2025 р.) / Харківський національний університет внутрішніх справ ; Кримінологічна асоціація України. Вінниця, 2025. С. 361–364.

Особистий внесок здобувача.

Дисертаційна робота виконана здобувачем самостійно. Викладені у дисертації положення, що виносяться на захист, розроблені ним особисто. У співавторстві опубліковано десять наукових праць, частка дисертанта в яких складає не менше ніж 30 %, а саме:

– Ковальов І. В., Сокурєнко В. В., Гладкова Є. О., Шатрава С. О., Кріцак І. В. Тактики і стратегії протидії злочинності як перспективний напрям наукових досліджень О. М. Бандурки та О. М. Литвинова: духовно-ціннісні аспекти проблеми. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 442–446 (досліджено складові стратегії протидії злочинності з позицій кримінології війни);

– Греченко В. А., Сокурєнко В. В. Особливості стану та протидії воєнноконтекстуальної злочинності в УРСР у роки другої світової війни (1941–1942 рр.): історико-кримінологічний аспект. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 4. Т. 3. С. 115–121 (проаналізовано рівень та воєннообумовлені детермінанти ординарної злочинності);

– Кріцак І. В., Передерій О. С., Сокурєнко В. В. Кримінологічні засади протидії кримінальній активності неповнолітніх у кіберпросторі в контексті проблеми втягнення неповнолітніх у підривну діяльність проти України. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 3 (33). С. 900–913

(визначено зв'язок злочину агресії та втягнення неповнолітніх у підривну діяльність проти України);

– Сокурєнко В. В., Передерій О. С., Абламська В. В. Втягнення неповнолітніх у кримінально протиправну діяльність в кіберпросторі: феномен та засади протидії. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2025. № 1 (34). С. 635–653 (досліджено детермінацію насильницьких злочинів, вчинюваних неповнолітніми внаслідок їх втягнення у підривну діяльність у кіберпросторі);

– Sokurenko V., Krykun V., Zhuravlova Z., Brusakova O., Kritsak I., Savchuk T. Criminology of war in the current realities and the need for its development in Ukraine. *DIXI*. 2023. Vol. 25. № 1. P. 1–12 (визначено поняття кримінології війни як галузі кримінологічної доктрини, описані її задачі та складові предмети);

– Minchenko S. I., Korotiuk O. V., Sokurenko V., Kritsak I., Savchuk T. War and peace in the conditions of the present day: global, spiritual-value, scientometric, criminology aspects. *Lex Humana*. 2023. № 3. Vol. 15. e2564. P. 88–100 (визначено детермінанти агресивної війни на геополітичному та ціннісному рівнях);

– Shvets D., Kobko Y., Sokurenko V. Legal and economic issues of national security management in Ukraine: objective values and national interests in the context of war. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2023. Vol. 9. № 2. P. 222–229 (розкрито сутність окремих загроз національній безпеці);

– Sokurenko V., Hanenko I., Orlov Yu., Korotiuk M., Kritsak I. War as A Socio-Cultural Phenomenon: A Criminological Perspective and Conceptualization with Empirical Study in Ukraine. *Syariah: Jurnal Hukum dan Pemikiran*. 2024. Vol. 24 No. 1. P. 18–34 (охарактеризовано війну як соціокультурний та політико-правовий феномен, визначено її вплив на злочинність);

– Sokurenko V., Savchuk R., Hanenko I., Cherniienko A. Military-Aggressive Crime as A Subject of War Criminology. *Archives Des Sciences*, 2024. Vol. 74, Iss. 2. P. 133–139 (надано поняття воєнно-агресивної злочинності, визначено її кримінально-правові межі);

– Березовенко Л. С., Сокурєнко В. В. Окремі проблеми реінтеграції Криму в сфері освіти. *Крим – це Україна: стратегія деокупації та реінтеграції*: матер. Міжнар. наук.-практ. круглого столу (м. Одеса, 24 лютого 2023 року). Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. С. 21–24 (охарактеризовано загрози національній безпеці у сфері реалізації стандартів освіти країни-агресора).

Наукові результати, отримані в кандидатській дисертації, повторно на захист докторської дисертації не виносяться.

6. Дотримання принципів академічної доброчесності. Вивчення змісту дисертації та наукових публікацій дає змогу дійти висновку про відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації чи порушення інших видів принципів та правил академічної, доброчесності, які могли б поставити під сумнів самостійний характер рецензованого дослідження. Зазначене підтверджується наявністю відповідних посилань на згадані автором по тексту

літературних джерел, зокрема й під час використання ідей, розробок, відомостей тощо. За результатами фахового семінару щодо апробації дисертації Сокурєнка Віталія Валерійовича «Воєнно-агресивна злочинність: феномен, детермінація, протидія» було **ухвалено**:

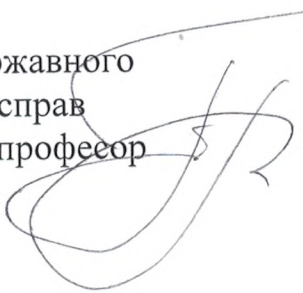
1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Сокурєнка Віталія Валерійовича «Воєнно-агресивна злочинність: феномен, детермінація, протидія», поданої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Сокурєнка Віталія Валерійовича відповідає паспорту наукової спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право, а також Вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (із змінами) та Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197.

3. Рекомендувати дисертацію Сокурєнка Віталія Валерійовича «Воєнно-агресивна злочинність: феномен, детермінація, протидія» до подання на розгляд спеціалізованій вченій раді відповідного профілю.

Рецензент –

Проректор Одеського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Вадим ПІДГОРОДИНСЬКИЙ

Рецензент –

Професор кафедри
кримінально-правових дисциплін
Інституту права та безпеки
доктор юридичних наук, професор

Валентина МЕРКУЛОВА

Рецензент –

Професор кафедри
кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців для
органів досудового розслідування
Національної поліції України
доктор юридичних наук, професор

Ганна СОБКО

Головуючий на засіданні –

Завідувач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Інституту права та безпеки
доктор юридичних наук, професор

Андрій БАБЕНКО